

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity
Katedra výtvarné výchovy

Odložené formy

diplomová práce

Autor: Eva Frühaufová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jiří Stejskal

Datum odevzdání: 30. listopadu. 2007

The Pedagogical Fakulty of South Bohemia Univerzity
in České Budějovice
The Chair of Art

Deferred forms
The Thesis

Autor: Eva Frühaufová

Leating: Mgr. Jiří Stejskal

Date: 30 th November 2007

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné databázi STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích. Na jejích internetových stránkách.

Datum..... Podpis.....

Děkuji panu Mgr. Jiřímu Stejskalovi za vedení diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce s názvem *Odložené formy* je souborem zamyšlení nad starostmi člověka, který řeší situace přicházející s novým dnem. Plní úkoly a role připravené od života. A to buď hned nebo později. Zastavuji se u *později* – moment, kdy člověk něco odloží.

Práce je rozdělena na dvě části - teoretickou a praktickou. Teoretická nastavuje pohled na současné české autory moderní kresby s ukázkou jejich tvorby. Druhá kapitola seznamuje s teorií kreslicích materiálů a jejich využití na základní škole. V poslední řadě se věnuji otázce zařazení figurální kresby do osnov výtvarné výchovy na II. stupni ZŠ. V závěru uvádím technologický postup práce.

Praktická část je tvořena souborem 8. finálních kreseb, již zmiňovaných situací. Kombinuji figurální vyobrazení s fiktivními prvky.

Součástí práce je přílohová dokumentace kreseb.

Annotation

The thesis called „Deferred forms“ is a collection of thinking about human troubles, which highlights on everyday's situations. This fulfils tasks and roles of life – now or later. This was ended with the word „later“ – the moment, when a person shelves something.

This paper is divided into two parts – theoretical and practical. The teoretical part describes some current czech authors of modern drawing with the illustrations of their pictures. The second chapter shows the theory of drowing materials and their usage in primary schools. Thereinafter i would be the task of insertion figure drawing to the programe of grafic education in the second – degree of a primary school. The thesis would end with a technological proces sof paper work.

The practical part is composed of a collection of eight final drawings, beány just alluded situations.

The figure illustration was combined with some imaginary components lastly.

The part of thesis is a picture – illustration, too.

Obsah

Úvod.....	7
1. Autoři současné kresby.....	8
2. Kreslicí materiály a jejich uplatnění na ZŠ.....	13
2.1 Suchá kresba.....	13
2.1.1 Kreslicí materiály se širokou stopou	
2.1.2 Prostředky s užší stopou /hrotové/.....	16
2.2 Mokrý kresba.....	18
2.3 Podkladové materiály.....	20
3. Inspirační zdroje a technologický postup práce.....	24
4. Závěr.....	25
5. Seznam literatury.....	26

Úvod

Slovo *Odložené* lze zaslechnout z každého rohu. Spoustu věcí může člověk odložit aby se k nim mohl vrátit někdy později, buď ku jeho prospěchu nebo naopak. Odložíme třeba své hračky, abychom je znovu objevili se svými dětmi, nebo odložíme problém, který nám pak většinou ještě více naroste a stejně ho musíme řešit.

Vedle tvorby českých autorů, mi jako inspirace posloužilo poupravené rčení: *Co můžeš udělat dnes, odlož na pozítří, a zítra máš volno*. Přijde mi vtipné a aktuální. Většina lidí, a já nejsem výjimkou, své starosti a povinnosti totiž neřeší v momentě, kdy nastanou, ale zastrčí je do pomyslného šuplíčku *Na jindy*. A já se ve své práci věnuji právě tomuto okamžiku. Nesnažím se problém nějak vyřešit a už vůbec ne moralizovat nad tím, abychom své povinnosti měli všichni obstarané do puntíku v předtermínu. Myšlenka mé práce tkví jinde. Člověk není dokonalý. Proto se se mnou na chvíli zastavte a zamyslete nad tím, co vše se dá odložit a jaký to v nás vyvolá pocit.

Odložené formy jsem realizovala kombinací lidské postavy a příslušných atributů, křížením reálných částí s fiktivními. Podobně jako se vyjadřují někteří čeští autoři moderní kresby, které zmiňuji v teoretické části práce. Vybrala jsem Oldřicha Kulhánka, Hanu Čáповou, Jiřího Andřeleho aj., jejichž díla jsou vzdorovitá a šokující, ale mají svou nápaditost. Vyjadřují útok na dnešní "zkaženou" společnost. Já se snažím útočit spíše optimizmem, své myšlenky podávám humorně se špetkou naivity v mé duši.

Jsem spíše grafický typ, proto volím za prezentující techniku kresbu, která je mi nejbližší. Jako kreslicí materiál mi posloužila obyčejná pastelka, v dětském světě nepostradatelná a v uměleckém někdy opomíjená, pro svůj omezený valér. Tento „nedostatek“ řeším kombinací více odstínů jedné barvy. Podrobnější vlastnosti pastelky zmiňuji v druhé kapitole teoretické části. Popisuji zde materiály a média vhodná pro kresbu. Neopomněla jsem jejich použití při výtvarných činnostech na ZŠ.

Praktická část je tvořena 8. kresbami odložených forem. Jde o kombinaci figury a symbolu který zmiňovanou formu upřesňuje.

Smyslem mé práce je takové malé pozastavení ve všeobecném shonu. Zastavit a na chvíli se zamyslet nad svými pocity, radostmi, strastmi a sny.

Zeptejte se sami sebe: „Není třeba otevřít šuplík *Na jindy*?“

VÝBĚR AUTORŮ ČESKÉ KRESBY

Dnešní autoři volí velmi sympatický imaginativní směr. Většinou svými díly vyjadřují nesouhlas s dnešní dobou, snaží se provokovat a šokovat. Někdo pořádá demonstrace, stávkuje nebo drží hladovku. Jiní se vyjadřují tím co ovládají a co je baví. V mém případě „protestantů“ jsou to autoři současné kresby. Vybrala jsem ty, jejichž díla mě oslovila a inspirovala. Převážně se jedná fantazijní kresby a grafiky. Skrývají nádech reality doplněné fiktivním světem a symboly. Dnešní kresba, ač naturalistická, někdy až krutá mě oslovuje. Vnímám její drsnou krásu.

Oldřich Kulháněk * 26. 2. 1940 v Praze

Malíř, grafik, ilustrátor. Vystudoval VŠUP v Praze u prof. K. Svolinského. Jeho hlavním zaměřením byla grafika. Od roku 1967 se věnuje čarovému leptu. V sedmdesátých letech je nařčen z hanobení představitele komunistických zemí. Dochází k jeho zatčení a zákazu výstav. V této době prezentuje Kulháněk svou tvorbu ilegálně (1971, grafický list *Hommage á Albrecht Dürer* na výstavě v Norimberku pod pseudonymem Ulrich Böhm).

V druhé polovině 70. let se věnuje kresbě a osmdesátá léta zasvěcuje ilustraci knih, převážně ruských autorů. Faustovským tématem *Pokušení* doprovází studii o Faustovi od Dr. Jindřicha Pokorného (vydala Mladá Fronta, Praha, 1982). Po návštěvě Ameriky v letech devadesátých se věnuje kresbám inspirovaným dílem Franze Kafky. Vzniká soubor kreseb na téma Proces. V roce 1992 a 1993 se podílí na návrzích českých bankovek.

Zobrazuje člověka v naturalistických scénách, zděšeného, bezbranného. Překvapuje složitými kompozicemi, lidská těla láme do nevšedních "jogínských" poloh, kterými vyjadřuje nelidskost své doby a pokřivené mezilidské vztahy. Inspiruje se antickým vzorem dokonalých svalnatých těl. Některé jeho obrazy jsou plné násilí, chtivosti a lidské hlouposti, kterou Kulháněk pohrdá. Svým dílem se snaží vyprovokovat, šokovat, překračovat konvence, ale dokáže taktéž tvořit s humorem a nadsázkou.

Dílo: *Bude stále těžší vyváznout*, 1969, *Apotéza Rudolf II.*, 1989, *Život v kotrmelcích*, 1991, *Who Is Who*, 1992, *Za všechny peníze*, 1993, *Ece homo*, 1994, Soubor *Pád*, 2003, *Dieta – FAT FREE*, 2004

Život v kruhu

Who Is Who

Pád

„ V mém díle naleznete torza lidských tváří, ruce prosící, ruce surové. Pro mě je symbol způsob, jak vyjádřit dobu, kterou žiji, místo, kde žiji. Tímto symbolem je pro mě lidská tvář. Lidská tvář se zaslepenými ústy, lidská tvář, ztrácející se v cárech papíru.“

Slovo autora

Petra Oriešková * 1941

Malířka, absolventka VŠUP, vedení prof. O. Eckerta.

Zaměřuje se zejména na ženskou figuru a její deformaci. Zachycuje ji z několika úhlů v jednom okamžiku. Kombinuje maximální zjednodušení s propracovaným detailem, většinou končetin a očí. Svým způsobem tvorby se snaží vyjádřit lidské nitro, myšlenku a duši oproti ironii a krutosti.

Dílo: *Léto*, 1969

Jiří Andrlé * 14. 9. 1936 v Pravíkově u Rakovníka

Vystudoval VŠUP v Praze a AVU. Jeho hlavním námětem se stává lidská postava. Ve svých imaginativních dílech ji deformuje kombinací reálných a iluzivních rovin. Dívá se do člověka jako pod rentgenovými paprsky. Toto zobrazení nalezneme v díle *Belle époque?* kde se snažil vyobrazit vývoj člověka od počátků / opičí hlava / až daleko do budoucnosti, tam člověka vnímá jako neidentifikovatelné monstrum. Svým obrazem vyjadřuje lidskou povahu, kterou zajímá jen ovládat a ničit. Kam lidská inteligence zatím došla vyjadřuje atomovým hříbem, hořícím mezi tváří dítěte a staršího usedlého pána.

Na konci devadesátých let pracuje na cyklech „*Na závěr století*“, „*Na závěr milénia*“

Kopaná

Hana Čápková * 24. 4. 1956 v Praze

Volná i užitá grafika, ilustrace, malba, návrhy na známky (*Sovy*, *Psi*)

Od roku 1986 pořádá samostatné výstavy.

Ocenění:

1980 - 1982 Ceny za grafiky a ilustrace během studia

1986, 1987 Čestné uznání za známky *Sovy*

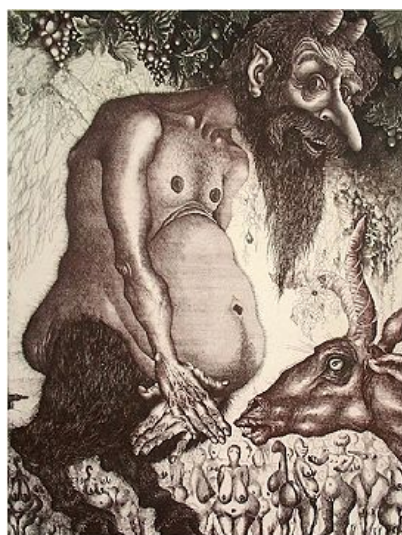
1990 – Čestné uznání na bienále EXL, Malbork, Polsko

Ze souboru Ctnosti a nectnosti

Pýcha a páv

1988

Chlípnost a faun

1989

Dílo této autorky je fascinující. Dokonale prostupuje realitou a snem. K vyjadřování myšlenky používá nepřeborné množství symbolů. Dokáže zachytit různé lidské vlastnosti. Některé práce vyjadřují krutost, zlobu, smutek a chtíč, jiné zase humor, něhu a cit. Její osoba je studnicí námětů a nápadů, které nejsou jednotvárné. Zachycuje pocity, děje, portréty, krajiny.

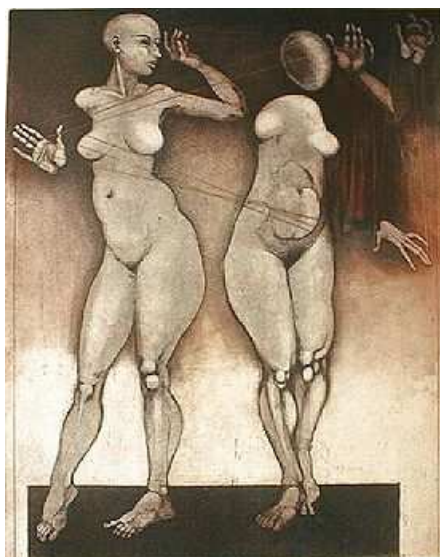
Jan Kavan * 8. 3. 1947 ve Zlíně

Grafik, malíř, ilustrátor

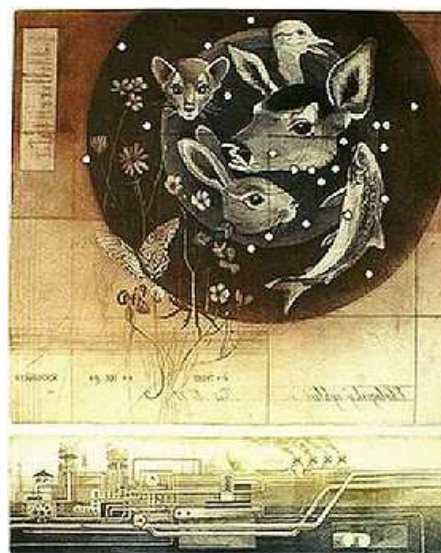
Vystudoval Střední uměleckoprůmyslovou školu v Praze a VŠUP. Studoval v ateliéru Jiřího Trnky a prof. Zdeňka Sklenáře. Zabýval se grafikou, převážně lepty.

Inspiraci hledá v přírodě, miluje šumavské lesy a louky. Obdivuje architekturu, věnuje se vedutám. Vnímá probouzející se jaro a nevinnost dětských obličejů. Ve svých dílech ale znázorňuje i lidskou bezohlednost, sobectví a krátkozrakost, která ho zneklidňuje k vzteku. Odsuzuje dnešní konzumní společnost, která přírodu ničí kvůli svému pohodlí, jako by nebyla vyčerpatelná.

Jako většina autorů volí imaginativní tvorbu.

Hry

Terč

2. KRESLICÍ MATERIÁLY

2.1. Suchá kresba

2.1.1 Kreslicí materiály se širokou stopou

Uhel přírodní

Nepostradatelný prostředek, při kresbě skic, počátečních studií. Je snadno odstranitelný z papíru pouhým sfouknutím. Uhel je nejměkčí kreslířský materiál, vzniká přepálením lipových nebo olšových větviček v milíři, zachovává si svůj přírodní tvar. Má nahnědlý, šedočerný až černý tón, který se může lišit podle stupně vypálení (různé měkkosti). Prodávají se tři druhy přírodního uhlu. Kulaté lipové tyčinky o průměru 3 – 4 mm nebo o průměru 1 cm, dlouhé kolem 15 cm, dále tzv. uhly dekorační – nepravidelně zahnuté klacíky o síle 15 mm a více, které používáme při práci na velkých formátech. Mimo to existují přírodní uhly stejné délky, které jsou ale až jehlicovitě tenké. Užívají se k vypracování podrobných detailů.

Kresba uhlem se lehce sfoukne nebo rozmaže. Při práci s uhlem je nutno používat fixativ na ustálení kresby. Pomocí trubičkové fixírky nanášíme až tři lehké postříky. Fixativy dělíme na vodní a lihové. Obyčejný vodní ustalovač představuje kravské mléko, je přírodním roztokem kaseinu a fixuje kresbu samo o sobě. Musí se ale zbavit tuku, který by kresbu zamastil. Lihové a benzínové fixativy obsahují rychle těkavé kapaliny. Dobře se rozprašují. Způsobují ale tmavnutí papíru.

Umělý nebo lisovaný uhel

Vyrábí se z jemného prachu kvalitního černého uhlí a rostlinného lepu, který slouží jako pojidlo. Lisuje se do souměrných kulatých tyčinek o délce 12 – 13 cm. Oproti přírodnímu uhlu má menší škálu valérového rozpětí. Má neměnný tón sametové černi. Vyrábí se ve dvou stupních tvrdosti. Lisovaný uhel není příliš vhodný při figurálním kreslení podle modelu, hodí se spíše pro práce s grafickou tendencí.

Rudky

Dělí se na přírodní a umělé. Získávají se buď z kaolínu a kysličníku železitého, nebo synteticky. Rudku znali již Egypťané. Přírodní hlinky železité jsou většinou hnědé, hnědočervené nebo terakotové barvy a vyskytují se v různých odstínech. Rudka má mastný charakter, proto lehce ulpívá na povrchu. Lze ji roztírat a rozmývat. Pro kresbu rudkou je vhodné zvolit měkký, hadrovitý papír nažloutlého tónu a z odpovídajícím zrnem, který zachová pískový charakter rudkové stopy a doplní jej svým vlastním zrněním. Rudkou je možné vytvořit měkké, široké a zároveň ostré stopy. Rudka je pravděpodobně nejstarší výtvarný prostředek. Znali ji už jeskynní lidé v paleolit u a barvili jí šperky.

Rudkové kresby fixujeme docela slabě – stačí v jednom přelivu.

Sépiová bistrkřída

Je temnější sestrou rudky, Barva je tmavě hnědá. Připravovala se z barviv vylučovaných sépií obecnou. Vyrábí se také z přírodních hlinek nebo synteticky. Dodává se ve dvou tvrdostech. Platí o ní vcelku totéž, co pro rudku, pouze její tón a kvalita stopy jsou tvrdší. Sépiová křída má ve své povaze něco z lisovaného uhlí.

Uhlí a rudka jsou dostupné materiály, které můžeme využít již na I. stupni. Jsou oblíbené pro svou měkkost a tvárnost. Žáci jim většinou dávají přednost před obyčejnou tužkou.

Při práci ve vyšších ročnících bych zvolila využití techniky v plenéru, při zobrazování architektury či krajiny. Realistické ztvárnění zátiší a figury není nejvhodnějším námětem pro žáky na II. stupni, jelikož obvykle prožívají krizi ve výtvarném projevu a realistickému pohledu se vyhýbají z pocitu zklamání při nedosažení úplné podobnosti kresby s předlohou. Vhodnějším tématem je abstrakce a následné zapojení fantazie např.: při zobrazení svých pocitů a nálad. Dalším možným tématem pro kresbu uhlí a rudkou může být fiktivní architektura, zobrazení bludiště nebo smyšlené zvíře. Avšak ne všichni oplývají magickým myšlením. Musíme brát ohled na různorodost výtvarných typů ve třídě a pro introverty zajistit řadu podnětů či ukázek.

Pastely (křídý)

Můžeme je rozdělit na mastné a suché, černé a bílé. Přírodní černé křídý jsou měkké, jejich podstatu tvoří černá jílová břidlice. Mají černošedý odstín. Kromě přírodních jsou i křídý umělé, kterým se říká carbona nebo negro, ty se připravují z pálené kosti, jejíž rozmělněné částčky se spojí rostlinným lepem. Suché křídý mají černý a úplně matný tón, negra mají stopu lesklou a mastnou. Křída je snadno roztíratelná.

V praxi se spíše setkáme s rozdělením do třech druhů: Měkké ve formě oválných tyčinek, jsou lehce roztíratelné a mísitelné, tvrdé s tenkou stopou, které mísíme pouze vrstvením a voskové.

Pastely tvoří jakýsi přechod mezi kreslením a malováním, jsou médiem pro obě techniky. Pastel může vytvořit širokou škálu linek, podle toho, jak jej držíme nebo jaký tlak na něj vyvineme. Barvy se mohou mísit, a to vršením jedné na druhou. Je možné je pak rozmazat rukou nebo je nechat nerozmazané. Důležité je kresbu zafixovat.

Tvrdé čtverhranné tenké tyčky mají blíže k rudkám než k pastelům, kreslí se obdobně jako pastelkami hrotem. Jsou mísitelné, ale jejich vrstvení je díky tvrdosti obtížné. Stínu dosahujeme šrafováním. Díky těmto vlastnostem jsou na ZŠ méně využívány, oproti pastelům měkkým.

Dáváme tedy přednost křídám. Jejich výhodou je roztíratelnost. Žáci vítají možnost využít vlastní prsty a roztírání jim také umožní snadno dosáhnout jemného přechodu barevných stínů.

Dříve se pro kresbu křídou používal výlučně bílý papír. Teprve až od 16. století se papíry začínaly tónovat neutrální barvou, aby byl zvýrazněn objem, vytvořený černou a bílou křídou. K tónování se používaly tóny okrové barvy, později špinavě žluté tóny, hnědé a růžové nebo barvy syrového masa. Původní tónování pak vedlo k výrobě ručního papíru, který má sám o sobě tón umožňující pozitivní i negativní kreslení černou a bílou křídou. Neutrální přírodní papír se dodnes vyrábí v několika klasických odstínech: bílé, šedé, masově růžové, žluté, okrové, modré, nazelenalé a černé barvě.

Vybíráme si papír se speciální texturou, nejvhodnější je akvarelový, který nám dovolí kresbu dále mísit a rozmazávat. Nebo zmiňovaný tónovaný papír s neutrálním odstínem, který kresbu spojuje.

Na základních školách jsou převážně používány klasické bílé čtvrtky, není na škodu sáhnout po dostupném tónovaném balicím papíru. Pokud to podmínky dovolí, lze křídý použít při kresbě na chodník, která je u žáků oblíbená. Zaujme možnosti vyjádřit

se na velkou plochu a skrývá v sobě částečný nádech ilegální tvorby grafitů, a to děti přitahuje.

Třetí formou pastelů jsou známé voskovky, které obsahují směs olejů a uhlovodíkových vosků. Jejich pigment je pojen pomocí vody a klovatiny. Práce s nimi je naprosto odlišná od předchozích druhů pastelů. Jsou oblíbené především na I. stupni, pro svou barevnost a finanční nenáročnost. Taktéž jako tvrdé pastely se mísí pouze vrstvením, nikoliv roztíráním. Jako podkladový materiál nejlépe poslouží tvrdší čtvrtka, měkký papír by se mohl při práci potřhat. Voskovky můžeme doplňovat i jinými technikami. Nabízí se kombinace s mokkými materiály, tuší a akvarelem. Vosková kresba slabý nános vodové barvy odpuzuje. Pro tuto techniku lze použít i obyčejnou svíčku a dát vzniknout tajným šifráům, které jdou přečíst jen po přetření tmavší barvou. Oblíbenou technikou je i proškrabávání. Silnou voskovou vrstvu přetřeme tuší a po zaschnutí kresbu vyrýváme tenkým hrotem, přitom sledujeme, jak linie mění barvy podle toho jaký jsme vytvořily podklad.

Bílá křída

Nejstarším bílým kreslicím materiálem byla krejčovská křída. Skládá se z minerálního talku, mastku a stearitu. Ke kreslení se však užívalo i úlomků lité a ztvrdlé sádry, která se tvrdila v ohni, aby prý lépe držela na papíře. Používá se ke kreslení na tabulku, k pointování světel nebo k negativnímu způsobu kreslení na velmi tmavý papír.

2.1.2 Prostředky s užší stopou (hrotové)

Tužky a tuhy

Škála jejich tvrdosti se označuje čísly. U nejkvalitnějších grafitových tužek k číslům přistupují ještě písmena H, B. Tužka označená 2H má ostrou, světlou linku. Nejměkkší, nejvhodnější pro kreslení, je tužka 6B. Její stopa je temně šedá, lesklá a ve světelném lomu až stříbrná.

Kresba tužkou vyžaduje bílý dobře klížený papír. Tužka je vhodná pro menší formáty, pro rychlé skici a zevrubně provedené kresby. Na velký formát lze tužku použít pro šrafovací techniku.

Měkká tuha se snadno roztírá, je třeba kresbu fixovat.

Tuha čili grafit, je nerost černé barvy a nepatrné tvrdosti. Tuhy jsou buď zasazené ve dřevě nebo volné tyčinky. Lze jimi pracovat dvojím způsobem – bokem nebo hrotem.

Tužka patří do základního vybavení každého žáka. Pro práci ve výtvarné výchově používáme tužky měkké s označením 1 nebo B5, B6. Avšak stále setkáváme s případy, kdy žáci toto nepsané pravidlo nerespektují neboť okousaná trojka jim přeci poslouží stejně.

Tento materiál slouží ke skicování i finálním kresbám. Děti učíme střídáním přitlaku stínovat, většina si pomáhá rozmazáváním prstem. Při tvorbě skic a náčrtků dbáme na to, aby tlak na tužku nebyl příliš silný. Na základních školách se kresby nefixují.

V osnovách pro vyšší ročníky bývá zařazena studie zátiší, zde se ale opět setkáváme s problémem krize. Proto je vhodnější zařadit experimentální práce např.: bosáž nebo kresbu abstraktního motivu, pocitu, detail...

Pastelky

Podobně jako u tužek mají pastelky různé stupně tvrdosti, ale jsou obohaceny o barevnou škálu, která se pohybuje od pěti základních barev až po rozpětí několika desítek jejich odstínů.

Stopa pastelky je tenká, proto dáváme přednost menšímu formátu. Přitom ale větší rozměry podkladového materiálu nevylučujeme, jen musíme počítat s tím, že kresba je pracnější. Volíme papír s hrubší texturou, na které zanechává pastelka příjemně působící stopu.

Tento materiál patří k základnímu vybavení kreslíře.

Na školách jsou nejdostupnějším a nejrozšířenějším materiálem a to i přes zmiňované nevýhody. Intenzita stopy se dá přitlakem ovlivňovat jen málo. Tento handicap si ale pastelky vynahradí svým množstvím barev a jejich odstínů, kterým můžeme kontrastu dosáhnout bez střídání přitlaku. Ve vyšších ročnících bývá pastelka někdy opomíjena. Používá se především na prvním stupni. Ale pokud dáme žákům možnost výběru mezi pastelkou a temperou, přikloní se většina k první nabídce, i když není zrovna nejvhodnější technikou pro zvolený námět např.: při tvorbě poutače.

Měli bychom žákům ukázat, jaké má tento materiál možnosti, vyzkoušet stínování s kombinováním barev nebo rozmývání akvarelových pastelek, aby se vyvarovali monotónního vybarvování plochy jednou barvou, kterým podporují rysy infantilility ve své tvorbě v období krize.

2.2 Mokr  kresba

Tuř

Tuř je tekut  prostředek pouřivan  ke psaní a kreslení. Je to vodn  roztok nejjemněji rozptýlených sazí nebo pigmentů s p řidavkem koloidů (např. pryskyř n ch mýdel). Nejstarř  je tuř   nsk , kter  obsahuje saze vznikl  ne pln m spalováním rostlinných olejů a pryskyř  s p řidavkem kostního klihu.

Tuř lze zakoupit jako hotov  roztok nebo ve formě tuhých tyčinek, kter  se pak rozpouřt j  ve vodě.

Bistr

Vyrábí se takt ř ze sazí, ale oproti tuř  m  tmav  hnědou barvu. Bistr měl p vodn  mnoho názvů, odvozených od své barvy, či způsobu výroby. V Itálii jej nazývali „caligo, fulgio“, V Holandsku „met Roet“ v překladu znamen  saze nebo „Schorn steenrost“, coř znamen  kom nov  kopt. Název bistr vzniká ve Francii v 16. století, uvádí se mezi prostředky k lavírování. Slouřil také k p edkreslen  miniatur.

Barva bistru se pohybuje od světlých nařloutl ch hn d  ař po  ernohn d , to závisí na stupni p len  dřeva a jeho druhu.

Bistru se nejvíce uř valo v dobách Rembrandtových a Poussinov ch, a to hlavn  p  lavírování, ale i kresbě perem či brkem.

Dnes se j ř bistr tolik nepouř v .

Sépie

Jde o hn d  barvivo, z skan  smísením barviva ze sépie a bistru. Tento pokus učinil v Římě roku 1778 profesor I. C. Sezdelmann (1750 – 1829). Tento materiál byl vhodn  pro krajin řsk  studie a pro lavírování. Později, pro nedostatek s piov ho barviva se začaly p ř davat i jin  materiály např.: kasselsk  hn d .

V řšina hnědých materiálů dostává název sépie, ačkoliv s p vodn  metodou výroby nemá nic společného.

Tinta neutrální

Šedavá tekutina smíchaná z berlínské modři, kraplaku a černé tuše se využívá hlavně pro techniku lavírování. Některé tinty mají až fialový odstín. Tinta se užívá i při kolorování grafických rytin.

Média

Perokresba

Je velmi náročná technika, není zde velká možnost korektur. Vyžaduje určitou kreslířovu suverenitu. Stín se vytváří různými druhy šrafury. Pro perokresbu je vhodný papír menšího formátu. S perokresbou se na základní škole setkáme spíše ve formě obtahování linie tužky tuší nebo při písmomalířství, ale i zde se žáci uchylují k předkreslování tužkou, málokterý si je jistý začít rovnou perokresbu.

Pro perokresbu slouží různé nástroje. Nejčastěji se setkáme s perem, které tvoří plastové či dřevěné držátko, do kterého se zasouvají různé násadky. Podle seříznutí násadky vytváří pero stopu. Klasická školní pera mají stopu úzkou nebo silnou, silnou stopu tvoří pero, které je na hrotu zakulaceno. Dalším druhem per, jsou francouzská, která jsou šikmě seříznutá a dokáží díky tomu vytvořit stopu tenkou i silnější. Tato pera se využívají hlavně v písmomalířství.

Pro perokresbu je důležitá volba papíru, povrch má být pevný, aby pero nezachycovalo chloupky a nerylo. Při práci s perem nepoužíváme papíry hlazené např.: kladívková čtvrtka

Rákosové pero, ptačí brk, dřevo

Ke kresbě tuší poslouží i seříznuté ptačí pero, známé od ne paměti. Od 6. století se začalo užívat rákosového pera seříznutého našikmo, stejně může posloužit i ořezané dřívko, ale i spousta jiných netradičních nástrojů. Některé z nich uvádí Karla Cikánová ve své knize Kreslete si s námi, spolu s přílohami kreseb, které byly zhotoveny pomocí těchto materiálů. Jde např. o hřeben, který dokáže vytvořit řadu shodných linií, kroužkových komínků, které připomínají natáčky nebo motiv zvlněných vlasů. Dalším zprostředkovatelem kresby může být rezná nit namočená v tuši smýkaná po papíru, kartáč či houba na tabuli. Při použití těchto materiálů vznikají originální abstraktní kresby podporující dětskou fantazii.

Lavírovaná kresba

Jde o rozmývání kresebné techniky pomocí lavírovací tekutiny zředěné vodou. U lavírování je dobré dbát na přísloví, že méně je někdy více, protože zahleděnost do

práce může kresbu utahat. Kresba by se měla udržovat ve volnějším a tekutějším podání, jelikož po zaschnutí trochu ztrácí na svěžesti, kterou vlastnila za mokra.

Kresba štětcem

Používáme čínské štětce, které jsou zakončeny do špičky. Můžeme tak použít i silnější štětce a dosáhnout i slabé linky. Je možné kreslit i polosuchým štětcem, za předpokladu, že použijeme drsnější papír. Nebo je možno kreslit silně namočeným štětcem ve větších plochách.

Tato metod vyžaduje rychlost, svěží podání a grafický cit autora. Tato technika je vhodná pro studie živého modelu i pro definitivní kresbu. Žáci by tuto techniku měli zkoušet, i když se většinou bojí neúspěchu a kresbu předkreslují tužkou.

Kresbu zmíněnými médi zastupují na ZŠ témata: ilustrace, detail, přírodniny. Tato zobrazení lépe vyniknou na předem připraveném barevném podkladu, který jsme vytvořili temperou, či jinými barvami. Tuš nám pak nabízí další možnosti, většinou na experimentální bázi. A to zkoušení nepřeberného množství nástrojů, kterými lze kreslit: od kartáčů, houbiček přes hřebeny, dřívka až po vlastní prsty, kterými můžeme dělat otisky stejně dobře, jako hadříkem, provázkem, botou...

Další oblíbenou technikou je rozfoukávání kapky po papíře. Vznikají různé obrazce, které můžeme podle fantazie dokreslovat. Tuš je proto jako ostatní materiály vhodná pro vyjádření abstraktních pojmů. Musíme ale při práci dbát na opatrnost abychom neušpinili sebe i okolí, i když se to stejně většinou přihodí.

2.3 Podkladové materiály

Kreslicí papír - karton

Kreslicí papír je hojně používán, ačkoliv pro práci s uhlím či rudkou je příliš hladký. Lze ale nalézt tento typ papíru se zrnitějším povrchem, který se hodí pro skici. Je zhotovován z dřevní bučiny. Jeho životnost je poměrně krátká, za několik let zežloutne a začne se drolit.

Tapetový papír

Tento papír je snadno dostupný, kvalitní a levný. Prodává se ve větších rolích, tudíž z něj lze nařezat formát jaký zrovna potřebujeme. Povrch tapetového papíru je

vhodný pro kresbu rudkou nebo uhlem. Také tapetový papír není příliš trvanlivý, obsah kyselin způsobí po roce či dvou jeho žloutnutí.¹

Balicí papír

Je k dostání v mnoha odstínech od bílé až po hnědou a velikostech. Většinou ve velkých arších nebo rolích, určených spíše pro školní potřeby. Narazíme i na papír dvoubarevný, kdy jedna strana je hladší, bílá a druhá hnědá, která je vhodnější pro kresbu uhlem svým povrchem a zajímavým odstínem. Jeho trvanlivost se počítá v řádech několika let, poté se stává křehkým a láme se.

Třtinový papír

Má hrubý povrch a jemnou barvu, ale nemá dlouhou životnost, snadno se poškodí při rozmazávání kresby.

Malinový papír

Malinový kreslicí papír je běžně k dostání. Je standardním kreslicím papírem, má i dobrou životnost, je vhodný i při rozmazávání.

Bockingford

Papír Bockingford je obdobou malinového, jen je těžší. Má jemnou texturu a dobrou savost. Používá se při kresbě uhlem, rudkami a pastely. Stejně jako malinový papír má Bockingford dobrou životnost.²

Papír Ingres

Lehký kvalitní papír s jemnou texturou a dobrou životností vhodný pro kresbu uhlem, rudkami a pastely. Pro perokresbu je však příliš tenký.³

Papír pro kresbu pastely

K dostání je v několika barvách a odstínech. Volíme jej především pro rychlou pastelovu studii. Rudky a křídý na tomto papíře vyvolávají příjemný efekt. Ani tento papír není vhodný pro perokresbu. Jeho trvanlivost je dostatečná.

¹ Jak nakreslit lidské tělo, Svojtka a Co, Praha 2002, 14.s

^{2,3} Jak nakreslit lidské tělo, Svojtka a Co, Praha 2002, 14. s

Akvarelový papír

Tento papír může být používán při práci se všemi kreslicími materiály včetně perokresby, kresby tuší a malby vodovými barvami. Je tedy vhodný i pro lavírování. Dodává se v gramáži od 150g/m² do 850g/m². Vyrábí se ze stoprocentní bavlny a neobsahuje žádné kyseliny, je tedy dostatečně trvanlivý a nepodléhá žloutnutí, tento aspekt je důležitý hlavně pro práci s akvarely, pro kresbu nemá tak velkou podstatu. Pro práci s pastely je vhodný pro svou tuhost a výraznou texturu. Při lavírování může být tento papír předem namočený či tónovaný, je však důležité jej pak napnout aby se při práci neprohýbal.

Ošetřování a uchovávání kreseb

Pro uchování kresby pastely, uhlím a rudkami používáme ustalovací prostředky, tzv. fixativy, které někteří kreslíři nahrazují levnějším lakem na vlasy, ten ale nefixuje kresbu dokonale, může pak dojít k vyblednutí kresby.

Tekutý fixativ aplikujeme na kresbu pomocí rozprašovače nebo lze zakoupit i ustalovač ve spreji. Při skladování či přesunech chráníme kresby pergamenem či pauzovacím papírem na ně přiloženým.

V praxi na školách se nejčastěji používá klasická bílá čtvrtka formátu A₄, A₃ nebo balicí papír bez formátového omezení. Ten umožní dětem vyjádřit se na velkou plochu a podílet se na práci v kolektivu, která je u dětí oblíbená. Dále můžeme pracovat s veškerými dostupnými druhy papírů od barevných, přes lepenky, krepové, průklepové a ruční papíry, po ubrousky a spoustu jiných. Avšak tyto materiály používáme již pro jiné výtvarné techniky, převážně plastické. Speciální kreslířské papíry se na ZŠ nepoužívají.

Figurální kresba na ZŠ

Figurální kresba podle modelu se na ZŠ praktikuje jen zřídka. Modelem si pak většinou vypomohou žáci navzájem, a to výlučně oblečení. Akty se na základních školách nekreslí.

Pokud uvažujeme o zařazení kresby postavy do osnov pro II. stupeň, volila bych jako model dřevěného panáčka, na kterém si žáci ověří lidské proporce. Figurka je nesvede k propracovávání detailů, ke kterému mohou odvést pozornost při kresbě oblečeného živého modelu. Avšak i tuto metodu, bych s žáky praktikovala nadneseně v experimentálním duchu a netrvala na její nutnosti.

Krise ve výtvarném projevu nastupuje už ve věku jedenácti let. Žáci kresbu postavy odmítají již v 6. ročníku. Vyjádřit pohyb jim dělá velké problémy.

Figuru bych zpracovávala raději v kolektivní práci formou projektu ve větším měřítku, kdy se žáci mohou obkreslovat a doplňovat obrys detailem, ať už reálným nebo fiktivním. Jinou možností je figuru sestavit z částí, které byly vyrobeny samostatně. Děti si mohou zahrát na doktory a postavičku sešít.

Se studií figury se žáci, kteří neprožili krizi mohou setkat a lépe ji vnímat v kroužcích nebo na LUŠ.

3. INSPIRAČNÍ ZDROJE

A TECHNOLOGICKÝ POSTUP PRÁCE

Inspiračním zdrojem mé práce je motto: *Co můžeš udělat dnes, odlož na pozítří a zítra máš volno.* Toto poupravené rčení vyjadřuje jistý životní postoj některých lidí. Můžeme se na něj dívat pokrytecky nebo s humorem. Já volím druhou možnost. Tuto situaci vyjadřuji s trochou nadsázky kresbami lidských těl a symbolů.

Druhou inspiraci jsem načerpala z děl českých kreslířů a grafiků, která mě oslovila kouzelnou kombinací reality a snu. Téma mé práce je abstraktní, avšak já inklinuji spíše ke kreslení podle modelu, proto tyto odlišné motivy spojuji.

Jako materiál jsem zvolila pastelku a větší formát papíru - A₂. Tím jsem chtěla taktéž vyjádřit zmiňovaný rozpor dvou protikladů. Posloužil mi obyčejný balicí papír hnědého tónu s drsnější strukturou.

U kreseb střídám několik odstínů náhodně volené barvy, jež nemá symbolický význam.

Práce nejsou fixované záměrně, aby nedošlo k ztmavnutí papíru a kresby.

V poslední fázi jsem kresby opatřila paspartou jedné barvy, která mi pomohla soubor ucelit.

Zobrazila jsem tyto odložené formy: cesty, přátelství, smích, práci, svobodu, starosti, dětství a flegmatizmus. K nim jsem připojila tvář a polibek, které již nejsou součástí praktické části.

Cesty vyjadřují touhu po poznání nového. Pokud jsou odloženy, můžeme cestovat ve snech. Sny představuje kniha a nepropracovaná obličejová část. Přátelství odložíme v životě několik. Je krásné najít cestu k těm, u kterých jsme dávno spálili mosty. A potom zalovíme ve sklenici s úsměvem, který nám tam patrně spadl, když jsme se setkali s prvními okovy a povinnostmi. Práce se však dá odložit také, stejně jako starosti. Ty na nás ale většinou počkají a přijdou za nedlouho, častokrát ještě větší, než jsme je opustili. To, co odložíme naopak napořád, je pohádka mládí, respektive dětství. Zůstane nám už jen v mysli. Jak lehounké peříčko se tam vznáší. Snad jen u některých jedinců, kteří si nepřipouští nástup nové životní role, dětské chování nevymizí. K tomu potřebují notnou dávku flegmatizmu. Avšak i tato vlastnost se dá odložit.

4. ZÁVĚR

V teoretické části práce jsem sestavila výčet materiálů, potřebných ke kreslení a připojila k nim stručný komentář týkající se využití v praxi na ZŠ, načerpaný z vlastních zkušeností.

V přehledu autorů jsem vybrala převážně ty, jejichž tvorba mě oslovila a stala se tak jedním z mých inspiračních zdrojů.

Praktickou částí, respektive kresbami, nadneseně vyjadřují ony situace, zmiňované v úvodu a v postupu práce. Odloženými formami mi zde jsou lidské vlastnosti, vztahy, pocity a nálady. Kdy každá je jiná, proto jsou také vyjádřeny odlišnými barvami.

Odložené formy nabyly částečně hmotné povahy, a to v podobě kreseb a knihy obsahující tento text. Můžete je teď uchopit, přečíst si je, prohlédnout a zamyslet se nad jejich obsahem.

A potom poputují tam, kam patří...

5. LITERATURA

Constanceová, Diana: *Jak kreslit lidské tělo*. Praha, Svojtka a Co., 2002

Kraayvanger, Allan: *Kreslíme postavu*. Praha, Svojtka a Co., 2002

Staněk, Milan, Linc, Rudolf: *Technika figurální kresby*. Praha, Idea sepis, 2002

Teissig, Karel, Hrdina, Ivan: *O kresbě*. Praha, Mladá fronta, 1982

Teissig, Karel: *Technika kresby*. Praha, Artia, 1986

Odložené dětství

Odložené přátelství

Odložené starosti

Odložený flegmatik

Odložený smích

Odložená práce

Odložená svoboda

Odložené cesty

Odložený polibek

Odložená tvář